

گفت وگو با تورج ژوله؛ دبیر علمی همایش فرش، سنت، هنر

هویت فرش ایرانی باید بازنمایی شود

داود احمدی بلوطکی

تاریخی است و در طی صدها، بلکه هزاران سال به زمان ما رسیده است و با توجه به ویژگی‌های نهفته در آن باید باور داشت که فرش بافی و به‌طور کل بافندگی در زندگی ایرانیان، به‌مثابه سنتی کهن و رسیده از نیاکان ماست. این سنت در طول زمان و همراه با عامل خلاقیت، به حوزه هنر وارد شده است و به همین دلیل فرش بافی جایگاهی ویژه در تاریخ هنر ایران دارد. با چنین نگاهی، از پژوهشگران و نویسندگان دعوت شده است تا فرش ایران را از زوایای مختلف نظیر طرح، رنگ، مواد اولیه، تاریخ و مباحثی از این دست مورد توجه قرار دهند و مقالات خود را برای دبیرخانه همایش ارسال کنند؛ بنابراین در هر زمینه‌ای و به‌صورت گسترده امکان ارسال مقاله برای همه علاقه‌مندان و با گرایش‌های مختلف مهیاست. در این باره تعاریفی ساده و مشخص نیز از سنت و هنر ارائه شد که در وب‌گاه همایش درج شده است.

تورج ژوله به همایش‌هایی که تاکنون در زمینه فرش برگزار شده

فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران با توجه به رسالت و اهداف فرهنگی هنری خود اقدام به برگزاری رویدادی مهم با عنوان «فرش، سنت، هنر» کرده است. پیش از این در شماره ۳۳ این نشریه، تورج ژوله، دبیر علمی این همایش، در گفت‌وگویی کوتاه کلیات برگزاری همایش را برای خوانندگان تشریح کرد. در این شماره نیز در گفت‌وگویی دیگر آخرین اطلاعات و جزئیات مرتبط با این همایش را از ایشان جویا شدیم که در ادامه می‌خوانید.

تورج ژوله، عضو گروه هنرهای سنتی و صنایع دستی فرهنگستان هنر، در زمینه ارسال مقالات رسیده به دبیرخانه همایش گفت: در بخش مقالات، ما با چالشی جدی مواجه بودیم. در فراخوانی که منتشر کردیم، کوشیدیم تا هدف اصلی همایش، منطبق با عنوان آن باشد، اما برای بسیاری از مخاطبان که البته اغلب از جامعه دانشگاهی‌اند، موضوع قدری شفاف نبود و بعضی با ابهام مواجه شدند و پرسش‌هایی در این باره مطرح و به دبیرخانه همایش ارسال کردند.

ژوله گفت: در انتخاب عنوان همایش، توجه گروه علمی و اجرایی به ضرورت‌ها و مُعضل امروز فرش ایران بود. در این باره تأکیدی ویژه بر موضوع سنت و وجه هنری فرش ایران داشتیم؛ اینکه هویت فرش ایرانی در این همایش با رویکرد به «سنت و هنر»، مورد توجه و بازنمایی خانواده بزرگ فرش ایران قرار گیرد؛ زیرا موضوع هویت در فرش ایران زمینه اصلی در اکثر قریب به اتفاق مشکلات امروزی آن است. سرانجام کمیته علمی همایش، عنوان «فرش، سنت، هنر» را تأیید کرد.

دبیر علمی این همایش درباره سنت‌های تاریخی فرش دستباف توضیح داد: فرش دستباف ایران متأثر از سنت‌های

اشاره کرد و گفت: به گمانم عادت جامعه علمی فرش ایران - با توجه به همایش‌هایی که در دو دهه گذشته شاهد آنها بوده‌ایم - همان شیوه‌های متداول در طبقه‌بندی موضوعی فرش است که در آن، بخش‌های تاریخ، مواد اولیه و رنگرزی، طرح و نقشه، مسائل اجتماعی و... مورد توجه مجریان بوده است. رویکرد این همایش نیز جدای از این نیست. خوشبختانه پس از توضیحات تکمیلی و تشریح موضوع برای مخاطبان، جریان ارسال مقالات علمی به آغاز شد.

ژوله با بیان این مطلب که بازه زمانی برای موضوعات مقالات وجود ندارد، گفت: موضوعات نه فقط می‌توانند متنوع باشند، بلکه هر موضوع در یک یا چند بازه زمانی می‌تواند مورد توجه نویسندگان قرار گیرد. در واقع جریان سنت و هنر در گستره بزرگ تاریخ فرش بافی ایران، از سده‌های پیش از میلاد تا دوره معاصر، می‌تواند دستمایه پژوهشی و نگارشی نویسندگان مقالات باشد. نویسندگان مقالات می‌توانند از هر مقطع تاریخی، آنچه را که در حوزه فرش دستباف و ترجیحاً با مقوله سنت و هنر آمیخته باشد، موضوع مقاله خود قرار دهند. خوشبختانه چرخ دریافت مقالات به حرکت درآمده و تاکنون حدود سی چکیده اصل مقاله به دبیرخانه همایش ارسال شده که داوران در حال بررسی این مقالات‌اند.

او به توضیح بخش نمایشگاهی این همایش پرداخت و ادامه داد: در بخش نمایشگاهی نیز رویکردی نزدیک به عنوان همایش در پیش گرفته‌ایم و موضوع نمایشگاه، با توجه به عنوان و اهداف همایش در وب‌گاه همایش اعلام شده است و اکنون در حال دریافت تصاویر قالی‌ها و معرفی نمونه‌های مختلفی از سوی مجموعه داران و مالکان چنین قالی‌هایی هستیم. عنوان این بخش از همایش را «گره‌بافته‌های تاریخی تصویری» برگزیدیم؛ زیرا پیشینه سنت تصویربافی در فرش بافی ایران به هزاره‌های تاریخ می‌پیوندد و علاقه‌مندان و متخصصان فرش، اگر یافته‌های جدید تاریخی در دهه گذشته را پیگیری کرده باشند، با مستندات این مدعا آشناینند.

دبیر علمی همایش درباره اهداف اصلی این نمایشگاه توضیح بیشتری داد و گفت: هدف اصلی ما در این نمایشگاه، توجه به جریان تاریخی تصویربافی است و اینکه در دوره معاصر، به‌ویژه در دهه‌های اخیر، چگونه سنت تصویربافی در مسیری متفاوت با جریان تاریخی خود قرار گرفته است. در این نمایشگاه و کتابی که هم‌زمان منتشر خواهد شد، نشان می‌دهیم که بافندگان در مناطق عشایری، شهری و روستایی، چگونه خلاقیت و هنر را چاشنی سنت فرش بافی کرده‌اند و آثاری مسحورکننده آفریده‌اند. خوشبختانه در بخش نمایشگاهی، نمونه‌های مختلفی معرفی شده است، اما با توجه به اهداف و ضابطه خاصی که برای این بخش در وب‌گاه فرهنگستان هنر اعلام شده و البته بعضی محدودیت‌ها، از پذیرش همه آثار معرفی شده معذوریم.

عضو گروه هنرهای سنتی و صنایع دستی فرهنگستان هنر به یکی از فرش‌های نفیسی که در گنجینه کاخ گلستان است، اشاره کرد و گفت: یکی از فرش‌هایی که برای بخش نمایشگاه

و کتاب آن انتخاب کرده‌ایم، در گنجینه کاخ گلستان نگهداری می‌شود که با هماهنگی و همکاری سرکار خانم امامی، مدیر محترم مجموعه فرهنگی تاریخی کاخ گلستان، عکاسی آن به نحو مطلوب انجام یافته و تصاویر بسیار خوبی از آن منتشر خواهد شد.

او در این باره خاطرنشان کرد: تصویر این قالی برای اولین بار است که منتشر می‌شود. این فرش با مساحتی در حدود ۲۸ مترمربع، یکی از گره‌بافته‌های بزرگ تاریخی تصویری است. به دلیل بعضی قوانین و محدودیت‌ها امکان حضور قالی‌های تصویری، از گنجینه موزه فرش ایران میسر نیست، اما با ریزنی و مذاکرات انجام‌شده با سرکار خانم بیضایی، مدیر محترم موزه فرش ایران، تصاویر حداقل دو نمونه از قالی‌های تصویری آن موزه نیز در ابعادی تقریباً مشابه با ابعاد اصلی، در کنار دیگر قالی‌ها در یکی از تالارهای ساختمان مرکزی فرهنگستان هنر، به نمایش گذاشته خواهد شد.

توجه ژوله در ادامه به کتاب‌هایی که در دست تألیف و تدوین نهایی برای انتشار است اشاره کرد و ادامه داد: این همایش سه کتاب را به‌عنوان دستاورد خود ارائه خواهد کرد؛ کتاب مجموعه مقالات منتخب، کتاب نمایشگاه گره‌بافته‌های تصویری تاریخی، و کتاب فیلم‌شناخت فرش ایران. البته به دلیل شرایط غیرقابل پیش‌بینی بیماری همه‌گیر کوید ۱۹، شاید نمایشگاه به شکل متعارف برگزار نشود، اما در هر صورت، کتاب نمایشگاه را منتشر و آثار منتخب را به صورت مجازی در وب‌گاه فرهنگستان هنر به نمایش خواهیم گذاشت.

او درباره بخش سوم این همایش با عنوان «فرش در نگره فیلم‌سازان» این‌گونه توضیح داد: در بخش سوم که قرار است تاریخچه حضور فرش ایرانی در سینمای ایران از نگاه فیلم‌سازان بررسی شود، تمرکز دبیر این بخش، آقای علیرضا قاسم‌خان، بیشتر بر آثاری است که فیلم‌سازان، نگاهی ماهیت‌شناسانه و مفهومی‌تر به فرش ایران انداخته‌اند، نه نگاهی صرفاً تبلیغاتی و ساده؛ وگرنه تعداد آثار در این زمینه بسیار است. به همین منظور تعدادی از آثار منتخب به نمایش در خواهد آمد و با حضور تعدادی از فیلم‌سازان و کارشناسان فرش، به نقد و بررسی آنها پرداخته خواهد شد. اتفاق خوبی که در این بخش افتاده این است که دبیر این بخش، کتابی نیز با نام اولیه فیلم‌شناخت فرش ایران در دست نگارش دارد که مراحل پایانی‌اش را سپری می‌کند. طبق گفته علیرضا قاسم‌خان و بر اساس مستندات و پژوهش‌ها، فرش ایران از اواخر دهه ۱۳۲۰، به تدریج مورد توجه فیلم‌سازان ایرانی قرار گرفته است.

توجه ژوله، دبیر علمی همایش «فرش، سنت، هنر» در پایان این گفت‌وگو اضافه کرد: سلامت جامعه با توجه به وضعیت فعلی بیماری کرونا، اولویت فرهنگستان هنر است و لذا تاریخ برگزاری این رویداد سه‌گانه در آخرین جلسه گروه علمی تغییر یافته که اطلاعات آن در وب‌گاه فرهنگستان قابل مشاهده است و بر اساس آخرین تصمیمات اتخاذشده، بیستم دی ۱۳۹۹، آخرین مهلت دریافت چکیده مقالات در بخش مقالات علمی این همایش تعیین شده است.